

Deze ontwikkeling is ingrijpend. Duidelijk is in de omschrijving van Heldring de betrekkelijk grote zekerheid betreffende het onderscheid tussen christen en niet-christen. Dat kon in 1877, kort na het overlijden van O. G. Heldring, blijkbaar nog op deze wijze worden geformuleerd⁴². Het onderscheid tussen helper en geholpene, tussen 'subject' en 'object' van de I.Z., was zonneklaar. Ook bij Norel vinden wij nog een soortgelijke teneur. Maar reeds in 1884 had Heldrings opvolger opgemerkt dat wie met dit werk bezig is, de duidelijkheid van het onderscheid minder scherp gaat zien. In de praktijk van het werk leerde hij dat allen voor God gelijk zijn⁴³. De betekenis van de I.Z. heeft mede bestaan in de ontdekking dat over christen-zijn en christendom voorzichtig, aarzelend zelfs, moet worden gesproken. Deze bescheidenheid heeft de geloofwaardigheid van de I.Z. geen afbreuk gedaan.

c. In het politieke vlak

Diverse wetten uit het begin van de twintigste eeuw zijn tot stand gekomen dankzij het 'getuigende' werk van de I.Z. De strijd tegen de gereguleerde prostitutie die eindigde met de Wet tot bestrijding der zedeloosheid (1911), is vanuit Zetten gevoerd. De Kinderwetten (1905) zijn gebaseerd op een studie van mr. T. M. C. Asser, een bekroond antwoord op een door het Bestuur van 'Talitha Kumi' uitgeschreven prijsvraag⁴⁴.

H. Pierson, voorman van de I.Z., wees hen die alle heil voor Nederland verwachtten van de geestelijke herleving van de kerk (in de geest van wat de Innere Mission beoogde en betoogde) erop dat het ging om een verantwoordelijkheid van de overheid, de wetgever. Toen Piersons *Gewettigde ontucht* uitgekomen was, schreef H. B. Breyer *De ontucht en de gemeente van Jezus Christus*, waarin hij ervoor pleitte de 'Gemeente' die schuld had aan de situatie, tot bekering en arbeid te roepen. Dit laatste werd door Pierson zeker niet afgewezen, integendeel. Maar de

42. In het verslag van de I.Z. conferentie die kort na Heldrings overlijden in 1876 te Amsterdam in de Chr. Geref. Kerk aan de Keizersgracht plaatsvond, wordt verteld dat L. Lindeboom J. I. Doedes' *Encyclopedie* 228, 243 bestreed. Hij verdedigde dat de I.Z. zich had te richten op hen die 'buiten de Gemeente zijn'. Hij maakte onderscheid tussen de 'Pastoraal' en de 'I.Z.' (*De Inwendige Zending's Conferentie te Amsterdam gehouden 10 Augustus 1876*, Amsterdam 1876, 37).

43. *P.S.* o.a. 270.

44. *P.S.* 126-127.